Lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

Viite: Eduskunnan lakivaliokunnan lausuntopyyntö 12.2.2016

KESKUSRIKOSPOLIISIN LAUSUNTO LAKIVALIOKUNNALLE HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE LAEIKSI RIKOSLAIN 10 LUVUN SEKÄ PAKKOKEINOLAIN 6 JA 7 LUVUN MUUTTAMISESTA (HE 4/2016 vp)

Asia

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt muun muassa Keskusrikospoliisilta lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi rikoslain 10 luvun sekä pakkokeinolain 6 ja 7 luvun muuttamisesta (HE 4 /2016 vp).

Esityksessä ehdotetaan muutoksia rikoslain menettämisseuraamuksia koskevaan lukuun. Muutoksilla pantaisiin täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi rikoksentekovälineiden ja rikoshyödyn jäädyttämisestä ja menetetyksi tuomitsemisesta Euroopan unionissa. Ehdotetut muutokset laajentaisivat mahdollisuutta tuomita rikoksesta peräisin oleva omaisuus valtiolle menetetyksi.

Lakiin ehdotetaan sisällytettäväksi rikoksen tuottamaa taloudellista hyötyä koskeva määritelmäsäännös sekä säännökset kolmannelle osapuolelle siirretyn hyödyn tuomitsemisesta menetetyksi. Lisäksi voimassa olevaa laajennetun hyötykonfiskaation edellytyksenä olevien rikosten listaa täydennettäisiin direktiivissä edellytetysti. Lakiin myös kirjattaisiin eräitä laajennetun hyödyn menetetyksi tuomitsemista harkittaessa huomioon otettavia seikkoja.

Hallituksen esityksessä lakiin esitetään lisättäväksi myös selventävät säännökset menetetyksi tuomitsemista koskevan asian käsittelemisestä omana asianaan sekä menettelysäännökset asian käsittelemisestä vastaajan poissaolosta huolimatta direktiivissä tarkoitetuissa tilanteissa. Lisäksi esitykseen sisältyy säännös väittämis- ja todistustaakasta menettämisseuraamusta koskevassa asiassa.

Hallituksen esitykseen sisältyy myös joitain, lähinnä tietotekniikkarikosten yhteydessä sovellettaviksi tarkoitettuja pakkokeinolain täsmennyksiä liittyen datan menetetyksi tuomitsemiseen sekä vakuustakavarikkoa ja takavarikkoa koskevaan sääntelyyn.

Hallituksen esityksessä todetaan, että Suomen lainsäädäntö täyttää pääosin direktiivin vaatimukset. Kansallista lainsäädäntöä tulee kuitenkin muuttaa etenkin laajennetun hyödyn menettämisen sekä kolmanteen kohdistuvan menettämisseuraamuksen osalta.

Keskusrikospoliisin lausunto

Kriminaalipoliittiset tavoitteet sekä ehdotuksen määritelmistä yleisesti ja erityisesti rikoshyödyn osalta

Keskusrikospoliisi toteaa yleisenä kriminaalipoliittisena tavoitteena pidettävän rikoksella hyötymisen kieltoa ja rikoksella saadun oikeudettoman (varallisuus)hyödyn takaisinsaantia. Hyödyn poisottamisella voidaan muun ohella estää ennalta uusien rikosten tekemistä ja turvata samalla edes osittainen vahingonkorvausvastuun toteutuminen.

Keskusrikospoliisi katsoo, että ehdotetulla uudistuksella vahvistettaisiin jo olemassa olevien kriminaalipoliittisten tavoitteiden toteutumista ja se pitää ehdotettua uudistusta yleisesti ottaen tarpeellisena ja perusteltuna. Rikosvastuun toteutumisen kannalta tarkoituksenmukaisena pidetään esimerkiksi sitä, että välittömän hyödyn lisäksi olisi ehdotuksen mukaan jatkossa konfiskoitavissa myös välillinen, eli välittömän hyödyn sijaan tullut omaisuus. Edelleen tervetulleena pidetään sitä, että menettämisseuraamukseen voitaisiin tuomita, vaikka menettämisseuraamuksen perustavan rikoksen tekijää ei saataisi selville tai syytetä taikka tuomita rangaistukseen.

Lisäksi legaliteettiperiaatteen näkökulmasta ehdotuksessa mainittu lainsäädännön määritelmien täsmentäminen on ennakoitavuuden, ennalta estämisen ja tutkinnan raamittamisen kannalta positiivista. Muun ohella rikoshyödyn määritelmä on tarpeellinen. Kyseisen määritelmän laatimisessa olisi kuitenkin syytä kiinnittää huomiota siihen liittyvään ongelmatiikkaan esimerkiksi siitä, onko lahjusrikoksissa lahjomalla eli rikoksella saatu urakkasopimus ehdotuksessa tarkoitettua rikoshyötyä. Lahjomalla saadun taloudellisen edun kuten edellä mainitun rikoksella saadun urakkasopimuksen lukeminen rikoshyödyksi olisi korruption torjunnan tehostamiseksi tärkeää. Lisäksi hyödyn menettämistä koskevaan 2 §:ään tulisi harkita lisättäväksi määritelmäsäännös, jossa direktiivin 2 artiklan mukaisesti määriteltäisiin rikoksen tuottamaksi taloudelliseksi hyödyksi myös taloudellinen etu.

Hallituksen esityksessä (s. 34-35) ehdotettuun rikoslain 10 luvun 2 §:n 4 momenttiin sisältyisi myös direktiivistä johtuva, laajennukseksi tulkittava muutos rikoshyödyn henkilölliseen soveltamisalaan. Lähtökohtana olisi edelleen, että hyödyn menettämiseen tuomitaan rikoksesta hyötynyt tekijä, osallinen tai se, jonka puolesta tai hyväksi rikos on tehty. Uudistuksen myötä menettämisseuraamukseen voitaisiin tuomita kuitenkin myös se, jolle menettämisseuraamuksen tai korvausvelvollisuuden välttämiseksi on siirtynyt 1 momentin 1-3 kohdissa tarkoitettua hyötyä taikka muuta omaisuutta, jos tämä omaisuuden vastaanottaessaan on tiennyt sen olevan tai vastaavan rikoksella saatua hyötyä tai jos tällä on ollut perusteltu syy sitä epäillä taikka jos tämä on saanut omaisuuden lahjana tai muuten vastikkeetta. Tällöin menetetyksi voitaisiin tuomita siirtynyt omaisuus siltä osin kuin se on tai vastaa rikoksella saatua hyötyä taikka tällaisen omaisuuden arvo. Edellä mainitun ehdotetun lainkohdan osalta on perusteltua arvioida olisiko muutos tosiasiassa parannus vai jopa heikennys nykytilaan. Näin erityisesti, kun arvioidaan Korkeimman oikeuden tuomiossa 10.10.2014 (nro 2048, WinCapita) lausuttua. Kyseisessä ratkaisussa on muun muassa todettu, että rikoshyödyn valtiolle tuomitsemisen edellytyksenä ei ole, että se, jonka hy-

väksi rikos tehdään, mitenkään tietää rikoksesta tai sen tekijästä. Olennaista on se, että henkilö tosiasiallisesti hyötyy teosta. Ratkaisun mukaan vilpittömällä mielellä ei ollut merkitystä menettämisseuraamuksen edellytyksiä arvioitaessa. Vastaajiin kohdistetut rikoshyödyn menettämistä koskevat vaatimukset eivät ratkaisussa perustuneetkaan heidän itsensä tekemiin rikoksiin, vaan toisessa oikeudenkäynnissä, eri henkilöille syyksi luettuihin rikoksiin (törkeä petos ja pyramidipelin muodossa toteutettu rahankeräysrikos).

Keskusrikospoliisin arvion mukaan myös esitetty rikoshyötyyn liittyvä vastikkeettomuusvaatimus toisi mukanaan haasteita. Näin siksi, että jo nyt on ilmennyt epäillyillä olevan helpohkoa osoittaa tosiasiallinen tai keinotekoinen vastike, jolloin esimerkiksi rahakeräysrikoksen tunnusmerkistön soveltaminen vaikeutuu. Tärkeänä pidetään, että rikoksesta peräisin oleva hyöty voitaisiin ottaa pois riippumatta siitä, onko hyödyn vastaanottaja toiminut vilpittömässä mielessä.

Laajennettu hyödyn menettäminen

Keskusrikospoliisi esittää pohdittavaksi, tulisiko erikseen lueteltuihin niin sanottuihin liipaisinrikoksiin lisätä talousrikosten osalta velallisen petos ja velallisen epärehellisyys perusmuotoisina.

Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan laajennetun hyödyn nykyistä säännöstä on käytännössä sovellettu kapeasti ja pääsääntöisesti vain huumausainerikoksissa. Tätä selittänee se, että nykyinen säännös on kirjoitettu muotoon, joka edellyttää soveltajalta käytännön tilanteissa monisyistä punnintaa. Soveltamisharkintaan vaikuttaa myös Korkeimman oikeuden ratkaisu 2006:51, jonka mukaan rikollisen toiminnan tulisi olla järjestäytynyttä, laajaa ja suunnitelmallista. Lainsäädäntöä nyt uudistettaessa käytännön toiminnan vaatimukset on perusteltua huomioida siten, että säännöstä laajennetusta hyödystä selvennettäisiin, jotta käytännön tulkinta helpottuu ja tehokas, lainsäätäjän tarkoittama käyttö lisääntyy.

Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan laajennetun hyödyn osalta olisi säännöksessä perusteltua nykyisen konkurssilainsäädäntöön viittaamisen sijaan määritellä erikseen termi "läheinen". Järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan kannalta olisi tärkeää, että rikollisjengin jäseneen voitaisiin soveltaa laajennetun hyödyn menettämistä. Nykyinen viittaustapa konkurssilainsäädäntöön on osoittanut sisällöltään tässä tarkoituksessa tarpeettoman rajatuksi. Lisäksi läheisen määritelmää olisi perusteltua harkita laajennettavan siten, että se sisältäisi myös ei-itsenäiseksi oikeushenkilöksi lukeutuvan järjestön. Soveltamisalan piirin kuuluvaksi ehdotettavalla järjestöllä tarkoitetaan tässä yhteydessä verkostoituneita, jäsenistä koostuvia ja tiettyä tarkoitusta varten perustettuja yhteenliittymiä, joiden toiminnassa ilmenee yhteisesti tavoiteltuja yhteiskuntajärjestyksen vastaisia päämääriä. Järjestöinä voisivat siten tulla kyseeseen muun muassa rikolliset moottoripyöräjengit ja muut rikollisryhmät sekä terroristiryhmät ja -järjestöt. Liipaisinrikosluetteloon ehdotettu järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen on käytännössä jäänyt lähes soveltamatta.

Lisäksi laajennetun hyödyn menettämistä koskevassa lainkohdassa (s. 40) on ehdotettu seikkoja, jotka tulisi ottaa erityisesti huomioon tuomitsemista

harkittaessa. Mainituista seikoista kaksi viimeistä ovat käyttöalaa supistavia ja yksiselitteisen soveltamisen kannalta ongelmallisia: "ja onko menettämisseuraamuksen tuomitseminen tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi sekä saadaanko rikollisella toiminnalla toistuvasti merkittävä osa asianomaisen tuloista." Mainittu arviointiedellytys on osin ristiriitainen sen suhteen, että kysymys on rikollisesta toiminnasta peräisin olevien varojen takaisinsaannista. Esimerkiksi talousrikoksissa rikoshyötyä ei useinkaan käytetä ainakaan kokonaan uusien rikosten rahoittamiseen, vaan pääsääntöisesti oman ja lähipiirin varallisuuden kartoittamiseen. Perusteltua olisi muotoilla harkinnanvaraisuusrakenne ainakin siten, että harkinnassa huomioon otettavat seikat olisivat toisilleen vaihtoehtoisia, eivät toisiaan edellyttäviä.

Käännetty todistustaakka

Esityksessä (s. 46) ehdotetaan ottavaksi käyttöön vastaajan käännetty todistustaakka menettämisseuraamuksen välttämiseksi. Keskusrikospoliisi pitää tätä perusteltuna ja tuo esiin, että uudistusta puoltaa myös se seikka, ettei menettämisseuraamus ole rangaistus, vaan turvaamistoimi. Näin käännetty todistustaakka ei olisi myöskään suorassa ristiriidassa syyttömyysolettaman kanssa.

Menettämisseuraamuksen käsittely

Keskusrikospoliisi pitää kannatettavana, että ehdotuksen 9 §:n mukaisesti (s. 42 - 44) menettämisseuraamusta koskeva asia voitaisiin tutkia ja ratkaista vastaajan poissaolosta huolimatta niin sanotussa edunvalvojaprosessissa, jos vastaaja on saanut tiedoksi menettämisvaatimuksen ja oikeudenkäyntiin kutsuttuna jäänyt pois siten, että poissaolo ilmeisesti johtuu oikeudenkäynnin karttamisesta. Keskusrikospoliisi katsoo, että ilmeisissä karttamistapauksissa tai tapauksissa, joissa vastaajan olinpaikka on tuntematon, tiedoksianto ja kutsu tulisi voida viimesijaisesti antaa esimerkiksi kuulutuksella Virallisessa lehdessä. Tätä puoltaa myös se, että yhä useammin epäillyt oleskelevat, asuvat tai pakenevat ulkomaille. Näin vältyttäisiin myös tilanteelta, jossa turvaamistoimivaatimusta tai voimassaolevan turvaamistoimen syytteen nostamisen määräajan pidennystä ei saada ratkaistua.

Tehokas menetetyksi tuomitseminen

Keskusrikospoliisi pitää tärkeänä, että tehokkaan menetetyksi tuomitsemisen varmistamiseksi ryhdytään toimenpiteisiin. Direktiivin 9 artiklan mukaan omaisuutta tulisi jäljittää tehokkaasti myös lainvoimaisen rikostuomion jälkeen (s. 20). Suomessa tämä vaatisi tehostamista ottaen huomioon rajat ylittävät tilanteet ja yleisesti tiedonkulun viranomaisten välillä. Suomeen olisi tarpeen perustaa direktiivin 10 artiklan mukainen "asset management office", josta olisi hyötyä erityisesti kansainvälisissä tapauksissa. Tehokas täytäntöönpano edellyttäisi siirtymistä yhden täytäntöönpanoviranomaisen malliin. Tällä olisi vaikutusta myös lakiin sakon täytäntöönpanosta.

Asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus

Sekä nykyisten säännösten että ehdotetun säännöksen mukaan asianomistajan vahingonkorvausvaatimus syrjäyttää menettämisseuraamuksen, kun asiaa käsitellään tuomioistuimessa (s. 17 - 18). Keskusrikospoliisi katsoo,

että selvyyden vuoksi tulisi nimenomaisesti mainita se, että vahingonkorvausvaatimuksen esittäminen esitutkinta- ja syyteharkintavaiheessa ei syrjäytä menettämisseuraamusta pakkokeinojen perusteena. Käytännössä on ilmennyt, että jos asianomistaja on esitutkinnassa ilmoittanut vahingonkorvausvaatimuksen, turvaamistoimia ei tällöin aina ole lähdetty hakemaan menettämisseuraamusperusteisesti. Tällä on merkitystä myös esitutkintavaiheen kansainväliseen oikeusapumenettelyyn. Esitutkintavaiheessa esitutkintaviranomaisen tulee ensisijaisesti huolehtia menettämisseuraamuksen turvaamisesta, sillä yksityisoikeudelliset vaatimukset esitetään ja ratkaistaan vasta oikeudenkäynnissä. Kansainvälisiä tilanteita ajatellen olisi perusteltua ottaa kantaa myös siihen, onko esitutkintaviranomaisen pyrittävä turvaamaan menettämisseuraamuksen lisäksi asianomistajan yksityisoikeudellista vaatimusta, vai onko asianomistajan käytettävä itse siviilioikeudellisia yhteistyön menetelmiä. Käytännössä vallitseva epäselvyys asianomistajan vaatimusten turvaamisesta rajat ylittävissä tapauksissa on ongelmallista ja vaikeuttaa kansainvälisten instrumenttien käyttöä.

Keskusrikospoliisi toteaa, että hallituksen esityksessä sivulla 9 on vuoden 2005 Varsovan yleissopimuksen aiheuttama muutostarve arvioitu melko vähäiseksi. Varsovan sopimus kuitenkin parantaisi ja selkiyttäisi asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen asemaa suhteessa menettämisseuraamukseen kansainvälisissä tilanteissa. Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan Varsovan sopimuksen ratifioimista tulisi harkita.

Keskusrikospoliisi pitää asianomistajan asemaan vaikuttavaa rikoslain 10:2 §:n 7 momentissa ehdotettua muutosta lähtökohtaisesti kannatettavana (s. 37 - 39). Muutos helpottaa asianomistajan asemaa. Samalla tulee kuitenkin huomioida, ettei ulkomailta välttämättä onnistuta palauttamaan koko haltuun saatua summaa Suomeen ja tällöin asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus ei tule katetuksi. Esimerkiksi konfiskaatiopuitepäätöksen tilanteissa alle 10.000 euron summa jää sijaintivaltioon ja sen ylittävästä määrästä palautetaan puolet.

Pakkokeinolain muutokset

Direktiivin 7 artiklaan liittyy johdanto-osan kappale 29, jonka mukaan omaisuutta voidaan jäädyttää rikosoikeudellisen menettelyn yhteydessä myös mahdollista myöhemmin tapahtuvaa omaisuuden palauttamista tai rikoksesta aiheutuneiden vahinkojen korvaamista varten. Keskusrikospoliisi nostaa esiin kysymyksen siitä, tulisiko pakkokeinolain 6:8 §:ää ja 7:21 §:ää selkeyttää siten, että ne vastavuoroisesti mahdollistaisivat myös vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta asianomistajan yksityisoikeudellisen korvausvaatimuksen turvaamisen? Pakkokeinolain 7:21 §:ssä käsitellään takavarikkoa vain todisteen näkökulmasta. Nykyisin ei ole säädetty myöskään siitä, kuinka tulee menetellä tilanteessa, jossa vieraan valtion oikeusapupyynnöllä pyydetään rikoksella viedyn omaisuuden palauttamista.

Keskusrikospoliisi katsoo, että vakuustakavarikon kumoamista koskevassa 6 luvun 4 §:ssä tulisi säätää vastaavalla tavalla, kuin takavarikon osalta 7 luvun 14 §:ssä on säädetty. Toisin sanoen kysymyksessä olevan rikosasian laatuun ja selvittämiseen liittyvien erityisten syiden vuoksi määräaikaa tulisi voida pidentää enintään vuosi kerrallaan tai päättää, että vakuustakavarikko

on voimassa toistaiseksi. Tällä olisi merkitystä etenkin rajat ylittävissä tapauksissa, joiden tutkinta on pitkäkestoista.

Keskusrikospoliisin arvion mukaan pakkokeinolain täsmennys menettämisseuraamuksen ulottamisesta myös dataan on perusteltu uudistus erityisesti yksityisyyden suojaa loukkaavien julkaisujen levittämisen estämiseksi. Esityksen sivulla 47 on mainittu, että tuomioistuin voisi määrätä konfiskoitavan datan kanssa samalla kovalevyllä olevan laillisen aineiston siirtämisen toiselle alustalle, kovalevyn uudelleenkirjoittamisen ja laillisen datan palauttamisen kovalevylle. Jos tuomioistuin tuomitsisi menetetyksi dataa 4 §:n nojalla ja sen tallennusalustan 5 a §:n nojalla, tuomioistuin voisi esimerkiksi määrätä, että tallennusalustalla olevat lailliset tiedostot kopioidaan toiselle alustalle, joka luovutetaan tiedostojen omistajalle. Jos data olisi muun kuin menettämisseuraamukseen tuomitun omistamalla tallennusalustalla, tuomioistuin voisi esimerkiksi määrätä, että omistaja poliisin hyväksymällä tavalla valvotusti huolehtisi menettämisseuraamuksen täytäntöönpanosta. Keskusrikospoliisin Kyberrikostorjuntakeskuksen Verkkorikostorjunnan käsityksen mukaan asia ei kuitenkaan käytännössä toimisi mainitulla tavalla. Käytännössä laillisen datan palauttamisen pitäisi rajoittua epäillyn tärkeiksi ja säilytettäviksi osoittamien ja laillisiksi todettujen tiedostojen kopioimiseen muulle alustalle ennen vanhan tallennusalustan ylikirjoittamista.

Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan ei voida lähteä siitä, että esimerkiksi käyttöjärjestelmään liittyvät sadat tuhannet (jopa miljoonat) laillisetkin tiedostot kopioitaisiin toiselle alustalle varsinkin, kun esimerkiksi Windows ei enää toimi kopioinnin jälkeen, vaan se joudutaan joka tapauksessa asentamaan uudelleen asennusmedialta ylikirjoittamisen jälkeen. Näin ollen kaikki asetukset ja asennetut ohjelmat sekä muun muassa päivitykset menetetään. Lisäksi Windowsin sisäiset varmuuskopiot saattavat sisältää kopioita laittomasta materiaalista, eikä kaikkien järjestelmätiedostojen laillisuutta pystytä valtavan määrän takia tarkastamaan aukottomasti. Myös asennettujen ohjelmien järjestelmätiedostojen kopiointi on turhaa, koska ne eivät toimi uudessa käyttöjärjestelmässä, joka siis joudutaan asentamaan asennusmedialta aina uudelleen kovalevyn ylikirjoittamisen jälkeen. Epäillyn osoittamien ja poliisin tarkastamien henkilökohtaisten tiedostojen, esimerkiksi videoiden, kuvien tai dokumenttien turvaan kopioiminen on ainoa reaalisesti mahdollinen toimenpide ennen ylikirjoittamista. Käytännössä tarkastaminen voi osoittautua ajankäytöllisesti mahdottomaksi, koska tiedostojen suuren määrän vuoksi jo pelkästään yhden tapauksen tarkastamistoimenpiteet voisivat kestää kuukausia.

Rahanpesun kohteen konfiskointi

Rahanpesurikoksista säädetään rikoslain 32 luvussa. Rikoslain 32 luvun 12 §:n mukaan omaisuus, joka on ollut rahanpesun kohteena, on tuomittava valtiolle menetetyksi. Tilanteissa, joissa rahanpesun kohde on siirretty tai kateissa, tulkintana on ollut, että pesijään ei voida kohdistaa arvokonfiskaatiota. Kyseisessä lainkohdassa todetaan, että muun omaisuuden menettämisen osalta noudatetaan, mitä rikoslain 10 luvussa säädetään. Rahanpesurikoksia koskevassa sääntelyssä kyseessä on lex specialis -tilanne, kun taas menettämisseuraamuksista yleensä säädetään rikoslain 10 luvussa.

Keskusrikospoliisi toteaa, että viranomaistoiminnassa ja oikeuskäytännössä on ilmennyt tilanteita, joissa lainsäädäntöä on tulkittu edellä mainitusta poiketen. Tilanteissa, joissa rahanpesun kohteeseen ei ole voitu kohdistaa esinekonfiskaatiota, arvokonfiskaatiota on haettu menettämisseuraamusta yleisesti koskevien rikoslain 10 luvun säännösten mukaisesti. Rikoslain 10 luvun 5 §:ssä on säädetty, että rikoksella tuotettu, valmistettu tai aikaansaatu taikka rikoksen kohteena ollut esine tai omaisuus on tuomittava valtiolle menetetyksi, jos sen hallussapito on rangaistavaa. Edelleen rikoslain 10 luvun 8 §:ssä todetaan, että jos esine tai omaisuus on kätketty tai sitä ei muutoin tavoiteta, voidaan esineen tai omaisuuden sijasta tuomita menettämään kokonaan tai osaksi sen arvo. Käytännössä on siis ilmennyt tulkinnanvaraisia tilanteita, mitä voidaan pitää merkkinä siitä, että sääntely ei ole yksiselitteistä ja selkeää. Tulkintatapana on ollut, että yleisiä säännöksiä ei voida soveltaa rahanpesun kohteeseen arvokonfiskaationa. Tällöin ei ole myöskään mahdollista tuomita esirikoksella loukatulle menettämisseuraamuksen sijasta vahingonkorvausta tai edunpalautusta tilanteissa, joissa rahanpesun kohdetta ei tavoiteta. Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan arvoperusteisen konfiskaation tarpeellisuutta tukee myös se seikka, että rahanpesurikoksille on tyypillistä se, että omaisuus muuttaa muotoaan.

Keskusrikospoliisi katsoo, että asianomistajan tulisi voida kohdistaa vahingonkorvausvaatimus päärikoksesta epäiltyjä ja rahanpesurikoksista epäiltyjä kohtaan. Kun asianomistajalle on aiheutettu vahinkoa, asianomistajalla tulisi olla mahdollisuus esittää yksityisoikeudellinen korvausvaatimus rahanpesijöitä kohtaan pestyn rahamäärän osalta. Jos taas pestävä omaisuus olisi peräisin kokonaan laittomasta toiminnasta, esimerkiksi huumausainerikoksista, tällöin kukin rahanpesijä tulisi voida tuomita arvomääräiseen menettämisseuraamukseen kumuloitumisesta huolimatta.

Vallitsevan lainsäädännön mukaan rahanpesijää ei voida tuomita menettämään rahanpesurikoksen kohteena olevaa arvoa. Näin ollen rahanpesurikoksen kohteen ehdoton konfiskaatiovaatimus ja menettämisseuraamuksen kohdistaminen rahanpesijään jäävät kokonaan toteuttamatta. Rahanpesijä voi siis ilman menettämisseuraamuksen uhkaa pestä rikoksella hankittua hyötyä, koska usein poliisilla ei ole edes mahdollisuutta asettaa rahanpesun kohdetta takavarikkoon, jos rikoksella hankittuun omaisuuteen kohdistuvat transaktiot, joilla omaisuus siirretään tavoittamattomiin, tehdään saman päivän aikana.

Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan säädöksiä tulisi muuttaa siten, että arvokonfiskaatio olisi mahdollinen. Mikäli tätä ei voitaisi toteuttaa, olisi säädöksiä ainakin perusteltua tarkentaa tulkinnanvaraisuuksien välttämiseksi. Esimerkiksi rikoslain 32 luvun 12 §:ssä olisi tarkoituksenmukaista korostaa, että muun kuin rahanpesun kohteena olleen omaisuuden menettämisen osalta noudatetaan, mitä 10 luvussa säädetään. Vastaavasti rikoslain 10 luvussa tulisi asiasta säätää yksiselitteisesti.

Siirtymäsäännös

Keskusrikospoliisi kaipaa selvennystä ehdotetun lain siirtymäaikaan. Mikäli erillistä siirtymäsäännöstä ei tule, olisi täsmennettävä voidaanko kuitenkin soveltaa prosessisäännöstä (RL 10:2.7) eli vahingonkorvausvaatimuksen käsittelyä koskevaa säännöstä heti lain voimaan tultua riippumatta rikoksen

tekoajankohdasta. Edelleen avoinna on kuinka ratkaistaan tilanteet, jotka liittyvät laajennetun hyödyn menettämiseen.

Keskusrikospoliisin päällikkö
Poliisineuvos Robin Lardot

Rikostarkastaja Mikko Eränen